

NİYYETİN ÖNEMİ

- Tathiru't-Taviyye Bitahsini'n-Niyye -

Allame Şeyh Ali Sultan Muhammed el-Kari

Hicri 1014

Dipnotlar ve Hadislerin Tahrici:

Meşhur Hasen Selman

Tercüme Edenler:

Ebu Umer Soner Bilgili,

Ebu Muaz Seyfullah Erdoğan

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

“Rabbimiz bizden kabul buyur. Şüphesiz Sen en iyi işiten, en iyi bilensin.”

Allahım bütün amellerimi salih ve vechine halis kıl.
(Amelimde Sen’den gayrı) hiç kimseye bir pay bırakma.

ÜMİT

Keşke fakihlerden olan kimselerin insanların amellerindeki maksatlarını öğrenmeye çalışmaktan başka meşguliyeti olmasaydı. Ve (onlar) sadece amellerin niyetleri hususundaki eğitime önem verselerdi. Çünkü bu (gayreti) sarfedenler müstesna insanların çoğu (bu bilgiye) ulaşamamıştır.

İbn-i Ebi Cemre

İçindekiler

Muhakkikin Önsözü	5
Tahkikte Temel Alınan Nüsha	7
Risalenin Müellife Nisbeti.....	8
Tahkikteki Çalışma Usulüm.....	9
(Hadis: “Müminin niyeti amelinden hayırlıdır.”)	14
(Karışıklığın Giderilmesi ve Niyetin Amelden Üstün Olduğu Yönler)	17
(Neden Allah kafirlere, küfürleri miktarınca bir süre azap etmez?).....	29
(Kitap ve Sünnette Niyetin Fazileti)	30
(Niyet Günahların Konumunu Değiştirmez)	36
(Şehvet ve Hevanın Tehlikesi).....	39
(İlmin Övülmesi ve Cehaletin Zemmedilmesi).....	40
(Kötü Alimler)	42
(Selef Alimleri Meclislerine Gelenleri Deniyorlardı)	45
(Nebi Sallallahu aleyhi ve sellem’in “Ameller Ancak Niyetlerledir” Sözü’nün Manası)	47
(Bir Taatin Birden Çok Niyet İçermesine Örnek)	48
(Mübahlar, İyi Niyetle Birlikte Allah’a Yakınlık Vesilesi Olur)	51

(Mübahların İyi Niyetle Birlikte Allah’a Yakınlık Vesilesi Olmasına Örnek).....	52
(Niyetin İrade Dışı Olmasının Açıklanması).....	57
(Niyetin Sözlük ve Terim Anlamı)	59
(Taatler Hususunda İnsanların Niyeti)	61
(Niyetlerin Düzeltilmemesinin Afetleri).....	65
(Sonuç).....	69

Muhakkikin Önsözü

Muhakkak ki hamd Allah'a mahsustur. O'na hamdeder ve O'ndan yardım dileriz. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüğünden Allah'a sığınırız. Allah kime hidayet ederse kimse onu saptıramaz, kimide saptırırsa onu kimse hidayete erdiremez.

Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. O tektir ve ortağı yoktur. Ve şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve rasulüdür. Ve sonra:

Bu risale Allame Muhakkik ve araştırmacı (mudakkik), anlayışlı (fakih) Şeyh Ali b. Sultan Muhammed el-Kari Rahimehullahu Teala'nın risalelerinden ikincisidir.¹ Genel olarak mükelleflerin maksatları ve özellikle ilim talebi maksatları, niyetlere özen göstermenin zarureti, değerinin belirlenmesi, düzeltilmesi ve muhafazası hakkında inceleme yapmıştır.

Eser **“Müminin niyeti amelinden hayırlıdır.”** hadisini incelemiş ve varid olan karışıklık, niyetin amelden üstün olma yönlerinin açıklanması ile

¹ Birinci risalesi “ez-Zehiratu'l-Kesira fi racei'l-mağfireti'l-Kebirah (Büyük günahların bağışlanmasını ummak hususunda büyük hazine)” dir.

giderilmiştir. Ayrıca şüphecilerin “*Neden Allah kâfirlere, küfürleri miktarınca bir süre azap etmez?*” (gibi) sorularının cevabı incelenmiştir.

Ayrıca kitap ve sünnetteki niyetin fazileti zikredilmiş ve ondan sonra niyet ile alakalı konular değiştirilmeksizin günahların yanı sıra heva ve şehvetin önemi, ilmin övülmesi ve cehaletin yerilmesi, kötü alimler, selef alimlerinin kararsız kimselerin hallerini araştırmaları ve Allah Rasülü (sallallahu aleyhi ve selam)’in “**Ameller niyetlere göredir**” sözünün manası incelenmiştir. Taatlerin çoğalmasının niyetlerde sabırla olduğu zikredilmiştir. Mescidde oturmak buna örnektir. Ona (taatlere) sabretmek niyetlerledir. İbadet edenin taatlere niyet etmesinin mümkün olması sekiz yönden zikredilmiştir. Eğer niyette açıklık olursa yakınlıklar meydana gelir ve bu yönden örnek olur. Niyetin tercih edilenin ötesinde iç yüzünden başka ıstılahi manası ve lugavi aslı da açıklanmıştır. İnsanların taatlerindeki niyetlerinin kısımları zikredilmiştir. Ve niyetlerin düzeltilmemesinin afetleri, ilim talebi vazifesini almanın iki şartı ve kötü alimlerden şikayet ile tamamlanmıştır.

Tahkikte Temel Alınan Nüsha

Bu risaleyi tahkikte Halep şehrinde, Ahmediye Medresesi'nde, 2668 numarası ile damgalı bulunan, çekilmiş resimleri bir araya getirerek hazırlanmış olan nüshasını temel aldım. Orada musannifin 56 risalesi bulunmaktadır. İşte bu risalemizde orada toplananlardan sekizinci risaledir. Risalemiz 11 levhadan, her levhada 2 sayfadan ve her sayfada 19 satırdan meydana gelmektedir. Yazısı açık ve okunaklıdır. (Bu nüsha) Hicri 1196 senesinde yazılmıştır.

Risalenin başlangıcında şunlar geçmektedir:

“Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla. Rabbim ilmimi artır! Ey Kerem sahibi! Niyeti güzelleştirerek, vicdanın temizlenmesi. Ameli ve niyeti bilen Allah'a hamdolsun...”

Risalenin sonunda ise şunlar geçmektedir:

“Allah güzel ahlakımızla bizi rızıklandır. Bizi faydalı ilim tahsilinde, ihlas ile bağlanmış salih amelde ve avamında, havasında istediği güzel sonda muvaffak kıl. Allah'ın salatı efendimiz Muhammede, ailesine ve tüm ashabına olsun. Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.

Risalenin Müellife Nisbeti

Bu risaleyi Şeyh Aliyyu'l-Kari'ye bir cemaat nisbet etmiştir. Onlardan (bazıları) şunlardır: Bağdatlı İsmail Paşa "İdahu'l-Meknun"da (1/694) ve "Hediyyetu'l-Arifin"de (1/752). Dr.Halil İbrahim Kutlay "İmam Aliyyu'l-Kari ve Hadis ilmindeki Etkisi" adlı kitabında (Sayfa/157).

Tahkikteki Çalışma Usulüm

Bu risaleyi tahkikteki çalışmamda aşağıda geçen (usulü) izledim:

1- El yazma nüshaları meydana çıkardım ve onlara dayanarak tanzim ettim.

2- Risaleyi alt bölüm başlıkları ile tartışmalı yönleri açıklığa kavuşturarak, içerdiği görüş ve hükümleri ortaya çıkararak derledim. Derlenen bu başlıkları köşeli parantezler arasına ayırdım.

3- Peygamberin hadislerini asli kaynaklarından tahrir ettim. Mertebeleri hakkındaki hadis ehlinin “sahih” “hasen” “zayıf” sözlerini zikrettim.

4- Musannifin hadisleri naklettiği kaynaklara müracaat ettim ve dipnotta bunu gösterdim. Eğer noksanlık varsa, onu tamamladım. Aynı şekilde köşeli parantezler arasına yerleştirerek belirttim.

5- Zaruri gördüğüm şeyi not düşüp açıkladım.

6- Okuyucuya istediği şekilde kontrol etme kolaylığı olması için risaleye fihrist ekledim.

Ve son olarak... Allah'ın tüm amelimi kendisine Azze ve Celle halis kılmasını, yarın hesap gününde onunla faydalandırmasını dilerim. Ki o gün

Allah'a selim bir kalp ile gelen müstesna ne mal ve ne de oğullar fayda verir.

Duamızın sonu alemlerin Rabb'i olan Allah'a hamd etmektir.

Yazan: Meşhur Hasen Selman

Hicri 15 Şaban 1409

بعد الله وحسن توفيقه وتأييده من الحرم الشريف الكثر بعد حجة انتفى المصطفى
 فشره شلاله ختم بالخير والاقباله عام اربع بعد الف ختم الله لنا بالمسرة
 وبلغنا المقام الاسنى آمين يارب العالمين **تمت**
 نظرية التصويت بسلم الله الرحمن الرحيم وقد روي علما باكم تحسب النية
 الحمد لله العاقل بالعل والنية هو الصلوة والسلام على خير البرية وعل آله وصحبه
 واتباعه بحسن الطوية اما بعد فقد روي نية المؤمن خير من عمله قال الزيد
 سنة ضعيف وقال العراقي روى الطبراني من حديث سهل بن سعد عن حديث
 التماس بن سمران وكلام ضعيف انتهى ورواه العسكري في مسائل والبرقي في
 شعب الايمان عن انس بن مالك عن النبي صلى الله عليه وآله في رواية يروي
 وان الله عز وجل يعطي العبد على نيته ما لا يعطيه على عمله والمحصل انه لا يترك
 يتقوى بصورها ويشترى الى درجة الحسن ثم لا يشاء ان العمل بدون النية لا يفيده
 فيشكل الحديث بانه يلزم تفضيل الشيء على نفسه غيره ناجبا عنه باجوبة منها
 ان خير ليست بمعنى الفعل التفضيل وان المعنى نية المؤمن خير من جملة الخيرات
 كما روي عنه من جملة الخيرات وآتاه من قبيل العمل على من الخلق والصيف اخر من
 الشفاء وهو ضعيف اذ مثل هذا التأويل انما يقال فيما لا يتصور فيه اصل المشاركة
 بوجه ولا ريب ان النية كما انها من الخيرات فكذا العمل من الخيرات فلا يفيد الكلام
 زيادة افادة فلا يسبق حل الحديث عليه **تمت** ان ضمير عمله يعود كذا في معهود وهم
 السابق لبناء قطرة احقر بغير عزم مسلم على ما فيها واحقر ما لكنه بعيد لفظا ومعنى

طيب الله اذنا فانه وحسن اخلاصنا التفصيل ^{والمشاهير} الصالحين والعلل الصالحة
 المتروكين بالاخلاص وحسن الخاتمة ^{والتي هي} مطلوبة العوام والخواص
 وحيا الله على سيدنا محمد وآله وصحبه ^{الجميع} والحمد لله رب العالمين
 المقدمة ^{بسم الله الرحمن الرحيم} وبزودنا على الكرم في جو الخاتمة
 المحملة الذي هو اننا الى الصراط المستقيم وودنا الى الطريق القديم والسلام
 ط من خلق بالخلق العظيم وجل بالقلب السليم وعط الله واصحابه واجابته و
 احزابه واصحابه الكريم وارباب التعظيم اما بعد فيقول الملقى الى الحرم رب الارباب
 علي بن سلطان محمد الهروي خادم كتاب الله القديم وحديث نبية النبي
 العظيم ان الله سبحانه قال انما منكراته فلا يا من ذكر الله الا القوم للمسروق
 اي الذين خسروا انفسهم بالكفر وترك النظر والتمسك في الامر ومكر الله استعار
 الاستدراج العبد بالآلاء والنعاء ونفذه من حيث لا يشعر بالآلاء والنعاء
 وهذه من جملة الكرامات لبعض الاولياء وقال عز وجل لا يباس من روح الله
 الا القوم الكافرون قالوا يجب على كل من كان ان يكون بغير خوف والرجاء والقبول
 والرذ في الانشاء ولا يفتربانه بحسب الظاهر في صورته وفي سيرة الظاهر
 وكذا الانشيط من دجته تعالى ولو كان في طريق الفسقة او الجملاء فان الملازم
 على الغائبة لا يحقن على افت ما جرى به العظم في الساعته السابقة وقد كثر
 في السنة حديث صحيح رواه الصحاب الكبار الستة عن ابن مسعود رضي الله
 عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم ان احداكم يبيع خلقه في بطن امه ابليس
 يومما تتركه في خلقه مثله فلا تتركه يكون مضفة مثل ذلك ثم يبعث الله

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Ameli ve niyeti bilen Allah'a hamdolsun. Salat ve selam yaratılmışların hayırlısının, ailesinin, ashabının ve güzel bir niyetle onlara uyanların üzerine olsun. Bundan sonra:

(Hadis: “Müminin niyeti amelinden hayırlıdır.”)

Hadiste:

نية المؤمن خير من عمله

“Müminin niyeti amelinden hayırlıdır”
buyrulduğu gelmiştir.

Zerkeşi: “Senedi zayıftır” demiştir.¹

Iraki der ki: “Taberani Sehl b. Sa’d ve Nevvas b. Sem’an hadisini rivayet etmiştir. Her ikisi de zayıftır.”² (Iraki’nin sözü burada) sona erdi.

¹ Et-Tezkira fi’l-Ahadisi’l-Muştehira (s.65)

² Hadisler İhyau Ulumi’d-Din’de tahrir edilmiştir (4/366), Taberani Mu’cemu’l-Kebir’de (6/228) Hatib Tarihu Bağdad’ta (9/237), Ebu Nuaym Hilyetu’l-Evliya’da (3/255), Deylemi Firdevs’ta (4/285 no: 6842) Sehl b. Sa’d (Radiyahallahu anh) hadisini tahrir etmişlerdir. Heysemi el-Mecma’da (1/61,109) der ki: “Hatim b. Abbad b. Dinar müstesna ricali güvenilir kimselerdir. Onun hal tercümesinden bahseden kimseyi görmedim. Iraki onu bu yoldan zayıf saymıştır. Bakınız: Feyzu’l-Kadir Rakam: (9296), Hatib et-Tarih’de (9/237), Ebu Nuaym Hilye’de (3/255), el-Kuzai Müsnedi’ş-Şihab’da (148) Nevvas b. Sem’an hadisini tahrir etmişlerdir. Senesinde meçhul kimseler vardır. Yine Enes b. Malik hadisini el-Kuzai Müsnedi’ş-Şihab’da (147), El-Askerî el-Emsâl’de ve Beyhaki

El-Askerî el-Emsâl'de ve Beyhaki Şuabu'l-İman'da Enes Radiyallahu anh'den

نِيَّةُ الْمُؤْمِنِ أَبْلَغُ مِنْ عَمَلِهِ

“Müminin niyeti amelinden daha etkilidir.”

Lafzı ile rivayet etmişlerdir.¹

Başka bir rivayette şu ziyade vardır:

Şuabu'l-İman'da tahrir etmişlerdir. Ukbe “isnadı zayıftır” demiştir. İbn-i Dihye “sahih değildir” demiştir. Deylemlî Firdevs'te (4/286) Rakam: (6843) Ebu Musa el-Eş'ari hadisini tahrir etmiştir. Sehave el-Makasidu'l Hasene'de onun şahitleri olduğunu zikreder ve şöyle der: “Bu zayıf olsada, (bütün rivayetlerin) bir araya getirilmesiyle hadis kuvvet kazanır. Bakınız: Daifu'l-Camii's-Sağır Rakam: (5989), Keşfu'l Hafa (2/324), Fevaidu'l-Mecmua (250), Tezkiratu'l-Mevduat (218), Durru'l-Muntessira Rakam: (426), Temyizu't-Tayyib min e'l-Habis (180) ve Musannifin eseri el-Esraru'l-Merfu'a Rakam: (568)

¹ **Ebu Muaz'ın notu:** Beyhaki Şuab'da “zayıf” kaydıyla (5/342) Kudai (147) Ebu Tahir es-Silefi, Tuyuriyat (665) Sabit el-Bunani yoluyla Enes radiyallahu anh'den merfu olarak rivayet etmişlerdir. Ebu Nuaym Hilve'de Sabit el-Bunani'den maktu olarak (2/326), Ebu's-Şeyh el-Emsal'de Sabit el-Bunani'den mürsel olarak (48) Ahmed Zühd'de (s.322) Malik b. Dinar'dan maktu olarak rivayet etmişlerdir. Tahir el-Fetteni, rivayetin şahitleriyle kuvvetlendiğini zikretmiştir. Bkz.: Tezkiratu'l-Mevduat (s.80)

وإن الله عز و جل ليعطي العبد على نيته ما

يعطيه على عمله

“Muhakkak ki Allah Azze ve Celle kuluna, amelinden dolayı vermediği şeyi niyetinden dolayı verir.”¹

Kısacası: Rivayet yollarının bir araya gelmesiyle hadis kuvvet kazanır ve hasen derecesine yükselir.²

¹ Tahrici geçmiştir ve senedi zayıftır. Musannif bunu el-Esraru'l-Merfu'a'da (s.359) söylemiştir.

² Sehavi el-Makasidu'l Hasene'de (450) bu şekilde demiştir.

(Karışıklığın Giderilmesi ve Niyetin Amelden Üstün Olduğu Yönler)¹

Şüphe yok ki niyetsiz amelde hayır yoktur. Hadisteki karışıklık; bir şeyin kendisiyle birlikte başkası üzerine üstün tutulmasından kaynaklanmaktadır. Bunu şu şekilde cevaplar verdiler:

“Hayr” kelimesi, “daha üstün” anlamında değildir. Bunun manası: müminin niyeti hayırlar cümlesinden bir hayırdır. Nitekim onun ameli de iyilikler cümlesindendir. Ve bu, “Bal arıdan tatlıdır” ve “Yaz kıştan sıcaktır” (benzetmeleri) kabilindendir.

Bu cevap zayıftır. Çünkü Bu yorum yapıldığında sadece aralarında hiç bir yönden ortaklık bulunması tasavvur edilemeyen bir şey örnek verilmiş olur. Şüphe yok ki niyet hayırlar cümlesinden olduğu gibi yine amel de hayırlar cümlesindendir. Fazla sözle ifadenin faydası yoktur. Bu, hadis bu şekilde yorumlanamaz.

Yine şu şekilde cevap verilmiştir: “Amelinden” sözündeki zamir kafiye aittir. (Yani “mümin niyeti kafirin amelinden hayırlıdır” demektir)

¹ Musannife göre bazı yönler zikredilmiştir. İbn-u'l-Mulakkin Şerhu'l-Umde'de (ve yine) Nitekim Keşfu'l Hafa'da (2/430)

Mesela bir köprü kurmak veya bir kuyu açmak hususunda kafir önce davranmış, onu yerine getirmiş, müslüman ise bunu yapmaya azmederek niyet etmiştir. Fakat bu açıklama hem lafız hem de anlam bakımından uzaktır.

Lafza gelince: sözün döndüğü anlama delalet etmemekte, anlaşılmazlık ve üstü kapalı konuşma ortaya çıkmaktadır. Bu ise icaz bakımından imkansızdır. İnsanlara açıklama yapan kimse için bu sözler uygun değildir. Onu bundan tenzih ederiz.

Manaya gelince: şüphesiz amelin sıhhat şartı olan imanın bulunmamasından dolayı kafirin amelinde hayır yoktur. Niyeti güzel olsa da böyledir.

Zikredilen zamirin mümine ait olması ise delil yoluyla anlaşılır. Şüphesiz müminin niyeti, müminin amelinden hayırlı olduğuna göre, bunun kafirin amelinden üstün olması daha önceliklidir. *(Çünkü hadisi şerifte geçtiği gibi amele dökemese de müminin iyi niyetine de ecir vardır (Ebu Umer)*

Evet, onun mefhumuna gelince: Kafirin ameli niyetinden hayırlıdır. Bu şekilde Allah facir birisiyle bu dini destekler. Bu durum münafık hakkında daha açıktır.

Yine şu şekilde cevap verdiler: Müminin amelinin niyetinden hayırlı olması ilave bir değer biğmedir. Daha önce (geğtiği gibi) onun altında bir fayda yoktur.

Yine şu şekilde cevap verdiler: Müminin niyeti unuttuğu amelinden hayırlıdır. Bu daha önce geçen cevaplara yakındır.

Yine şu şekilde cevap verdiler: Müminin niyeti, niyetsiz amelinden hayırlıdır. Niyetsiz amelde hayır yoktur. Peki niyet nasıl ondan hayırlı olur? Hayrın aslı hakkında müşriklerin tercihi açıktır.

Yine şu şekilde cevap verdiler: şüphesiz amelin cüzlerinden biri olan niyet, amelde ona bağlı bulunan diğer hususlardan üstündür.

Kısacası: Bu mahiyet şu mahiyetten hayırlıdır.

Bunun manası: Her taat niyet ve amelden oluşur. Niyet hayırlar cümlesinden olduğu gibi amel de hayırlar cümlesindendir. Fakat niyet aynı zamanda amelden hayırlı olan taat cümlesindendir. Yani: o ikisinden her biri maksada etki eder. Niyetin etkisi amelin etkisinden daha fazladır.

Yine bunun manası: Müminin taat cümlesinden olan niyeti, taat cümlesinden olan amelinden hayırlıdır. Gaye: kulun niyet ve amel hususunda tercih hakkı vardır ve her ikisi de

ameldir. Niyet, bu ikisinin hayrı cümlesindendir. Onun manası budur. Niyetin amelden üstün ve baskın olmasına gelince, (bu husus) daha sonra gelecek.

Yine şu şekilde cevap verdiler: Niyetin amelden hayırlı olması, bazen ameli düzeltici olduğu içindir. Namaz, oruç ve benzeri şahsi ibadetlerde olduğu gibi. Bazen amelin karşılığı, abdest, avretin örtülmesi ve benzerleri gibi ibadetlerin şartlarına bağlıdır. Bazen de başka mübahlarda olduğu gibi güzelleştirir (iyileştirir, süsler).

Kısacası: Niyet ibadetin bir parçasıdır. Niyet ibadete dayanmaktadır. İbadet de amele dayanmaktadır. İkisi de hayırlıdır. Amelin faydası niyete bağlı iken, niyetin faydası amele bağlı değildir.

Yine şu şekilde cevap verdiler: Niyetin yeri, marifet/bilme yeri olan Müminin kalbidir.

Suheyli b. Abdullah el-Tusteri şöyle der: “Allah Azze ve Celle mümin kulunun kalbinden daha kıymetli ve daha şerefli bir yer yaratmamıştır. Nitekim O Azze ve Celle mahlukatına kendisini (Allah Azze ve Celle’yi) tanımlarından daha kıymetli bir üstünlük vermemiştir. Değer verme adına, en değerli yerlerden kaynaklanan şeyi daha kıymetli kılmıştır. (Bu yüzden) ondan başkasından kaynaklanan şeylerden daha kıymetli olmuştur.

Dedi ki: Kul Allah Subhanehu Teala'nın katında değerli kıldığı makamlar dışındaki, bulunduğu (her) makamda mutsuz olur.¹ Hadisi Şerifte (şöyle geçmektedir):

“Ben kalpleri kırılmış olanların ve kabirleri unutulmuş olanların yanındayım.”²

“Ben ne arzıma ve ne de göğüme sığmadım. Fakat mümin kulumun kalbine sığdım.”³ Bunun hakkında bilgi verilmiştir. (Suheyl b. Abdullah el-Tusteri'nin sözü burada) sona erdi.

¹ Musannif bunu el-Esrau'l-Merfu'a'da (s.36) ve İbn-u'l-Mulakkin Şerhu'l-Umde'de (ve yine) Keşfu'l Hafa'da (2/430) zikretmişlerdir.

² Musannif bunu el-Esrau'l-Merfu'a Rakam (70)'de zikretmiştir. Ve “aslı yoktur” demiştir. Bakınız: el-Makasidu'l Hasene (96), Temyizu't-Tayyibi mine'l-Habisi (33) ve Keşfu'l Hafa (1/203)

³ Musannif el-Esrau'l-Merfu'a'da Rakam (423)'de şöyle der: “Bu İhya'da (3/14) zikredilmiştir. İraki el-Muğni an'il-Esfar'da (3/14) şöyle der: “Bunun aslını görmedim”. İbn-i Teymiye Ehadisu'l-Kussas Rakam (1)'de “Bu israiliyatta geçen şeylerdendir. Peygamber Aleyhi's-salatu ve's-selama ulaşan bir isnadı yoktur” demiştir. Nitekim Zeyl'de şöyle der: Bunun manası: Onun kalbini imanım ve muhabbetimle doldururum (demektir). Ancak hulul kastıyla (söylenirse) küfürdür. Zerkeşi şöyle der: “Bunu mülhidler uydurmuştur”.

Bakınız: el-Makasidu'l Hasene (373), Durru'l-Muntessira (363), Temyizu't-Tayyibi mine'l-Habisi (146), Keşfu'l Hafa'da (2/195), el-Gammazu ale'l-Lummaz (276), et-Tezkira fi Ahadisi'l-Muştehira (s.135,136), Tenzihu's-Şeri'a (1/148) ve Tezkiratu'l-Mevduat (30)

Kısacası: Niyet gizli bir ameldir. Bu yüzden görünen amelden daha üstündür.

Şu hadis de bu açıklamayı desteklemektedir:

“Muhakkak ki Allah, suretlerinize ve amellerinize bakmaz (fakat O, kalplerinize¹) ve niyetlerinize bakar.”²

Ve şu hadiste bunu kuvvetlendirmektedir:

“Bedende bir et parçası vardır. O doğru olduğunda, bedenin diğer (azaları da doğru olur).”³

Yüce Allah şöyle buyurmuştur: **“Onların (kurbanların) ne etleri ve ne de kanları Allah’a ulaşır; fakat O’na sadece sizin takvanız ulaşır.”⁴** Takva kalbin özelliğidir. Bu: hevayı terk edip, dünyadan yüz çevirip hayrı arzulamaktır. Bu iyiliklerin son noktasıdır.

¹ Parantez arasındaki kısım asıldaki dipnottandır.

² Bunu Müslim Sahih’inde Kitabü'l-Birr: Zulmün Haram Oluşu Babı’nda, Müslim (4/1986, 1987) Ahmed Müsned’de (2/285, 539) ve Zühd’de (46), İbn-i Mace Sünen’de (2/1388) ve başkaları tahrir etmişlerdir.

³ Buhari’nin Sahih’de (4/290) Rakam (2051) tahrir ettiği hadisten bir bölümdür. Müslim Sahih’de (3/1220), Ebu Davud Sünen’de (3/243), Tirmizi el-Cami’de (3/502), Nesei el-Muctebi’de (7/213), İbn-i Mace Sünen’de (2/1318), Darimi Sünen’de (2/245) ve Ahmed Müsned’de (4/268)

⁴ Hac Suresi: 37. Ayet

Bu yönden ele alırsak; genel olarak kalbin amellerinin, azaların amellerinden daha üstün olması gerekir.

Sonra, niyetin daha faziletli cümlesinden olması gerekir. Çünkü o; kalbin hayrı arzulamasından ve istemesinden ibarettir.

Yine şu şekilde cevap verdiler: Niyete riya karışmaz. Amele ise varid olduğu gibi (riya) karışmıştır:

“Oruç Benim içindir. Onun karşılığını Ben veririm.”¹

Ve yine varid olmuştur ki: Ömer Radiyallahu anh, namazı güzel olmayan bir bedevi gördü. Ona kamçıyla vurdu. Sonra ona namazın şeklini öğretti ve tekrar ikinci kez namaz kılmasını emretti. Namazını bitirince ona şöyle dedi:

“Bu mu güzel yoksa önceki mi?” (Bedevi) dedi ki:

“Bilakis önceki güzeldi. Çünkü o sadece Allah içindi. Bu ikincisi ise korkudandır.” Bunun üzerine Ömer Radiyallahu anh gülümsedi.²

¹ Buhari Sahih'te (4/103) Rakam (1894) ve başkaları tahrir etmiştir.

² Bunu Musannif (Aliyyu'l-Kari) Fusulu'l-Muhimme fi Husuli'l-Mutimme'de (benim nüshamda: s.21) zikretmiştir.

Yine şu şekilde cevap verdiler: Müminin niyeti onda ihlas ve sıdk bulunduğu için amelinden hayırlıdır. Münafık ise aksinedir. Onun (münafığın) ameli niyetinden hayırlıdır. Yani: görünüştedir.

Yine şu şekilde cevap verdiler: İbadeti tek başına niyet meydana getirir, şu haberden dolayı amelin karşılığı niyetten kaynaklanır: **“Kim bir iyilik yapmaya niyet ederse, onu yapmasa da Allah onu ona yazar....”**¹

Amel ise böyle değildir. şu hadisten dolayı, niyet olmaksızın amelin karşılığı söz konusu olmaz:

“Ameller ancak niyetlere göredir”²

¹ Buhari Sahih'te (11/323) ve Müslim Sahih'te (1/118) hadisi tahrir etmişlerdir. İbn-i Abbas Radiyallahu anhumadan o da Peygamber Sallallahu aleyhi ve sellem'den, şöyle buyurdu: **Yüce Allah şöyle buyurmuştur: “Muhakkak ki Allah iyilikleri ve kötülükleri yazdı. Sonra şunu açıkladı. Kim bir iyilik yapmaya niyetlenir de onu yapmazsa, Allah onu katında tam bir iyilik olarak yazar. Eğer o (kimse) buna niyetlenir ve yaparsa, Allah onu kendi katında on iyilikten, yedi yüz iyiliğe (ve) daha fazla katlara kadar yazar. Kim de bir kötülüğe niyetlenir ve onu yapmazsa, Allah ona onu tam bir iyilik olarak yazar. Eğer o (kimse) buna niyetlenir ve yaparsa, Allah onu ona bir tek kötülük yazar.**

² Buhari Sahih'te (1/2,20) (3/119) (6/118) (7/231) (8/59), Müslim Sahih'te (3/252), Ebu Davud Sünen'de (2201), Tirmizi Cami'de (1/58) (6/158), Sünen-i Kübra, Nitekim Tuhfetul-Eşraf'ta (8/96), İbn-i Mace Sünen'de (2/413) Rakam (4227), Ahmed Müsned'de (1/25 ve 43) ve başkaları tahrir etmişlerdir.

Niyetin amelden hayırlı olmasına “...**Kim de onu yaparsa ona on iyilik yazılır**”¹ sözüyle karşı çıkılmaz.

Karşılık olarak on iyilik yazılması sebebiyle amelin niyetten hayırlı olduğu zannedilse de, on iyiliğin yazılması sadece amelden dolayı değildir. Bilakis bu karşılık, niyetle beraber olan amel içindir. Hatta sırf niyet içindir. Çünkü niyet amelin sıhhatinin şartıdır. Amel ise niyetin sıhhatinin şartı değildir. Aslında eğer niyet olmasaydı, amel meydana gelmezdi ve sadece niyetten dolayı sevap olmazdı.

Rivayet edilmiştir ki İsrailoğullarından bir adam kıtlık zamanında bir kum tepeciğine uğradı. Kendi kendine dedi ki:

“Eğer bu kumlar bir yemek olsaydı, onu muhakkak fakirlerin arasında taksim ederdim.” Bunun üzerine Allah onların peygamberine şöyle vahyetti:

“Ona deki: Muhakkak ki Allah seni doğruladı, güzel işinden razı oldu ve sana, yemek olmuş olsa idi onu nasıl tasadduk edecek idiySEN öylece sevap verdi.”

Krallardan birinin, ordusunun büyüklüğünü görünce başına gelen şey de böyledir. O Peygamber (Sallallahu aleyhi ve sellem)’in

¹ Tahrici daha önce geçti.

hayatında olmayı ve cihad için bineği üzerinde onun ashabıyla beraber olmayı temenni etti. Rüyasında bunun kendisinden yapmış gibi kabul edildiğini ve sevabının verildiğini gördü.

Üstad Ebu'l-Kasım el-Kuşeyri şöyle naklediyor: (Harun Reşid'in karısı) Zübeyde rüyada görülmüş ve ona:

“Allah sana ne yaptı (nasıl muamele etti)?” diye sorulmuş. O da demiş ki:

“Beni bağışladı”. Bunun üzerine ona:

“Mekke yolunda çokça kuyular ve havuzlar imar edip ve onları infak ettiğin için mi?” diye sorulmuş. O:

“(Ondan) değil!” Oralara infak eden Şu mal sahiplerinin hepsine sevapları gitti. Biz niyetlerle faydalandık (yani Allah niyetimden dolayı affetti)” demiş.

Eğer malı olsaydı günah bir iş için harcamayı temenni eden kimse hakkında şöyle gelmiştir:

“Bu kimse, malını günah bir iş için harcayan kimseyle günahta ortaktır.”

Birbiriyle vuruşan iki kişi hakkında:¹ **“Öldüren de öldürülen de ateştedir”** buyrulmuştur. Öldürülenin ateşte olmasının sebebi şöyle açıklanmıştır:

“Çünkü o da kardeşini öldürmeye kastetmişti veya riya (gösteriş) yapmak istiyordu.”

İcma edilmiştir ki: Başka bir kadınla cima etmeyi kastederek kendi karısıyla cima eden günaha girmiştir. Ancak kendi karısını kastederek başkasıyla cima eden böyle değildir.²

¹ Buhari Sahihin’de (1/84, 85) (H.no 31), Müslim Sahihin’de (4/2213, 2214) (H.no 31) Allah Rasulü (Sallallahu aleyhi ve sellem) (şöyle buyurmuştur): **“İki Müslüman kılıçlarıyla karşılaştığında. Öldürende öldürülende ateştedir.** Denildi ki: Ey Allah’ın Rasulü! Öldüren böyledir. (Ama) öldürülenin durumu ne(den böyledir)? **Dedi ki: çünkü o da arkadaşını öldürme arzusunda idi.”**

² **Ebu Muaz’ın notu:** Yani “İcmaya göre; başka bir kadınla cima ettiğini zannederek kendi karısıyla cima eden günah işlemiştir. Ama kendi karısı zannettiği bir kadınla cima eden günah işlemiş olmaz” demek istemiştir. Buna göre mezhebinin görüşünün doğru ve naslara uygun olduğunu zanneden hanefilerin veli izni olmaksızın kıydıkları nikah, veli izni olmaksızın kıyılan nikahın geçersiz olduğuna dair nas kendilerine ulaşıncaya kadar geçerli kabul edilir. Nas kendilerine ulaştıktan sonra ise mazeret ortadan kalkar. Bu hususu cahiliye döneminde müşriklerin kıydıkları nikahın geçerli sayılması pekiştirmektedir. Nitekim Nebi sallallahu aleyhi ve sellem anne ve babasının müşrik olduklarını bildirdiği halde “Ben sıfah’tan (gayri meşru ilişkilerden) değil, nikahlı bir ilişkiden doğdum” buyurmuştur. Yine cahiliye döneminde

Abdestli olup da abdestli olmadığını zannederek namaz kılan kimse günaha girmiştir. Ama abdestsiz olduğu halde kendisini abdestli zannederek namaz kılan böyle değildir.¹

Yine şu şekilde cevap verdiler: Niyet sonsuzluğa kadar uzanır. Amel ise sınırlıdır.

Kısacası: Niyet kalıcı olarak devam eder, amel ise böyle değildir. Zira amel ölüm ile kesilir. Bundan dolayı şöyle denilmiştir:

“Şüphesiz cennete giriş Yüce Allah’ın lütfu iledir. Cennetin dereceleri ise amellerin ölçüsü iledir. Cennette kalıcılık niyet sebebiyle, Cehenneme giriş, Allah Subhanehu’nun adaleti iledir. Cehennemdeki seviyeler ise amellerin karşılığıdır. Orada kalıcılık da niyet sebebiyledir.”²

meydana gelen nikahlı ilişkiler ile nikahsız ilişkilerin birbirinden ayrı tutulduğunu gösteren bir çok deliller vardır. Allah en iyi bilendir.

¹ **Ebu Muaz’ın notu:** En doğrusunu Allah bilir ya, ictihat edip de isabet edemeyenin, hatasından dolayı ecir alamasa da, ictihadından dolayı bir ecir alması da bu sebeptir. Zira o hakka isabet etmeye niyet etmiş ve hakka uygun davranmaya kastetmiştir.

² Benzeri: Musannifin El-Esraru’l-Merfua’sında (s.360) ve Keşfu’l-Hafa’da (2/431) geçmiştir.

(Neden Allah kafirlere, küfürleri miktarınca bir süre azap etmez?)

Giderilmesi gereken meşhur problem şu şekildedir: *“Kafir yetmiş sene küfür üzere yaşadığı zaman, zahirde adaletin gereği, ona bu yaşadığı süreden fazla azap edilmemesinin gerektiğidir.”*

Onun Cehennemde ebedi olması habisin/kötü niyeti sebebiyledir. Çünkü o sonsuza kadar yaşamış olsaydı, muhakkak ki devamlı kafirlerin ve münafıkların vasfı üzere olurdu.

Evet, müminin Cennette ebediliği lütufla çelişmez. Lakin bu, müminin güzel niyetinin karşılığı kılınmıştır. Çünkü o sonsuza kadar yaşamış olsaydı, kulların Rabb’ini tevhid etme üzere devamlı olmayabilirdi.

(Kitap ve Sünnette Niyetin Fazileti)

Bu zikredilecekler, niyetin faziletini sana açıklamak içindir. Niyetin fazileti hakkında kitap ve sünnette varid olanlar şunlardır:

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“Rablerinin vechini isteyerek sabah akşam O’na yalvaranları kovma!”¹ Burada “istemek” ile kastedilen şey niyettir.

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“Halbuki onlara ancak, dini yalnız O’na has kılarak Allah’a kulluk etmeleri emrolunmuştu.”²

Yani itaatte güzel niyetle samimi olmaları emredilmiştir.

Seçkin alimler sıhhati üzere ittifak edilen şu hadis hakkında “Bu hadis islam’ın üçte biridir” demişlerdir:

“Muhakkak ki ameller ancak niyetlerle (geçerli)dir. Her kişiye ancak niyet ettiği şey vardır. Öyleyse kimin hicreti - yani hicretindeki

¹ En’am Suresi: 52. Ayet (parantez arasındaki kısım el yazması nüshada düşmüştür.

² Beyyine Suresi: 5. Ayet

niyeti - **Allah'a ve Res l ne ise, onun hicreti Allah ve Rasul nedir** - yani hicreti makbuldür -. **Kimin hicreti de elde edeceği bir dünyalığa veya nik hlanacağı bir kadına ise, onun hicreti de o hicret ettiği  eyedir** - yani hicreti reddedilmiştir, kabul edilmemiştir -. "¹

İmam Ahmed, İbn-i Mes'ud (Radiyallahu anh)'dan  u hadisi rivayet etmiştir:

" mmetimin  ehitlerinin çoğu d  ek sahipleridir (yataklarında    rl r). İki saf arasında (yani savaşta)   d r len niceleri vardır ki onların niyetini Allah Teala daha iyi bilir."²

Darakutni hasen bir senedle Enes (Radiyallahu anh)'dan  unu rivayet etmiştir:

"  phesiz kul güzel ameller yapar, bunun üzerine melekler m h rlenmi  sayfalarla yükselirler, Allah'ın huzurunda biraraya gelirler ve (Allah onlara) der ki:

"Bu sayfayı atın. Çünkü o kul bunda bulunan şeylerde Benim Vechimi dilemedi." Sonra Meleklerle seslenir:

¹ Tahrici daha önce geçti.

² Ahmed Müsned'de (1/397) tahric etmiştir. İsnadı zayıftır. Senedinde Abdullah b. Luhey'a vardır. Bakınız: Tahricu Ahadisi'l-İhya (4/362) ve Daifu Camii's-Sağir (H.no 1404)

“Ona şöyle şöyle yazın!” der. Melekler derler ki:

“Ey Rabb’imiz şüphesiz o kul böyle bir şey yapmadı.” Yüce Allah şöyle buyurur:

“Şüphesiz o buna niyet etmişti! Şüphesiz o buna niyet etmişti!”¹

Aynı şekilde Buhari ve başkaları Enes Radiyallahu anh’dan şunu rivayet etmişlerdir: Allah Rasulü Sallallahu aleyhi ve sellem Tebük gazvesine çıkınca şöyle buyurdu:

“Şüphesiz Medine’de bir takım kimseler kalmışlardır ki, geçtiğimiz her vadi, ayak basmakla kafirleri öfkelerdirdiğimiz her yer, harcadığımız her nafaka ve başımıza gelen her açlıkta onlar da bizimle ortak olmuşlardır.” Sahabeler dediler ki:

“Bu nasıl olur Ey Allah’ın Rasulü! Onlar bizimle beraber değildiler!” Allah Rasulü (Sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

“Onları mazaret hapsetmiştir. Güzel niyetleriyle de bize ortaklırlar.”¹

¹ El-İraki, Tahricu Ahadisi'l-İhya'da (4/363) der ki: “Bunu Darakutni Enes (Radiyallahu anh)’tan hasen bir senetle rivayet etmiştir.”

Ebu Davud ceyyid/iyi bir senetle Ebu Ya'la b. Umeyye'den şöyle rivayet etmiştir:

“O gazve için ücretli birini kiraladı. Ona üç dinar tayin etti. Savaştan sonra Peygamber Sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bu kimse (yani kiralanan kimse) için, dünya ve ahirette bu gazveye karşılık olarak, ona verilen dinarlardan başka bir şey bulamıyorum.”²

Müslim'de Ümmü Seleme Radiyallahu anha'dan gelen hadiste şöyle demiştir:

“Peygamber Sallallahu aleyhi ve sellem çölde yere batırılan bir ordudan bahsetti. Dedim ki:

¹ Buhari Sahih'inde (9618) Enes ibn-i Malik'ten ve Müslim Sahih'inde (H.no:1911) Cabir b. Abdullah'tan rivayet etmişlerdir.

² Ebu Davud Sünen'inde Kitabul Cihad, Hizmetinin Ücretini Almak İçin Savaşan Kimse Babında (3/17) (H.no 2527) rivayet etmiş ve bunu Ya'la b. Münye'nin müsnedlerinden saymıştır. Sahihu Camii's-Sağir'de de (H.no 1511) bu şekilde geçmiştir. Aslında o İbn-i Umeyye'dir. Hakim'in Müstedrek'inde (2/112) ve Tuhfetu'l-Eşraf'ta (9/116) (H.no 11486) ikisinin aynı kişi olduğu geçmektedir. Münye; mim'in ötresi ve nun'un sukunu ile okunur ve bu, onun annesinin ismidir. Babasının annesi olduğu da söylenmiştir. Bkz.: El-İsabe'de (3/668) ve Tuhfetu'n-Nebiyyihi fimen Nesebi ila Gayri Ebihi (H.no:60). Hadis sahihtir.

“Ey Allah’ın Rasulü onların içinde zorla götürülen ve ücretli olanlar da bulunur (onların durumu nedir)?” Buyurdu ki:

“Onlar niyetleri üzere haşrolunurlar”¹

İbn-i Mace’nin rivayet ettiği Ebu Hureyre (Radiyallahu anh) hadisinde ise:

“Ödemeye niyet etmediği bir mehir karşılığında bir kadınla evlenen kimse zinakardır.”²

Mürsel bir hadiste şöyle buyrulmuştur:

¹ Müslim Sahih’inde (4/2208) rivayet etmiştir.

² İbn-i Mace Sünen’inde Kitabu’s-Sadakat, Ödeme Niyeti Olmayarak Bir Borç ile Borçlanan Kimse Babı (2/805, 806) (H.no 2410) Suheyb hadisinde **“Her kim ki adet olarak (yani ihtiyacı olmadığı halde) borç alırsa o bir toplayıcıdır. Dikkat edin ona hakkı tam olarak verilir, hırsız olarak Allah ile karşılaşır”** lafzıyla rivayet etmiştir. Bu, musannifin başka bir lafzıdır. Bu başka bir lafızla da mevcuttur (ki o da şudur): **“Her kim ki bir kadınla ona mehir olarak bir şey vermemeye niyet ederek evlenirse, öleceği gün zinakar olarak ölür.”** Bunu Tabarani Kebir’de (8/40,41) (H.no 7301 ve 7302) ve Ahmed Müsned’de (4/332) tahrir etmişlerdir. Heysemi Mecma’da (4/284) der ki: “Ahmed’in isnadında isimlendirilmeyen biri vardır. Tabarani’nin isnadındakiler ise tanımadığım kimselerdir.

Derim ki: Onun senedinin ikinci yolunda Amr b. Dinar vardır ki, o metruk’tur. Terğib ve Terhib’de (3/34) ve el-Mecma’da (4/131) geldiği gibi. Bu yüzden hadis gerçekten zayıftır. Daifu’l-Cami’de (2235) geçtiği gibi.

“Kim Allah için güzel koku sürünürse kıyamet günü onun kokusu miskten daha güzel gelir. Kim de Allah’tan başkası için güzel koku sürünürse kıyamet günü onun kokusu leşten daha kötü kokulu gelir.”¹

¹ El-İraki Tahricu Ahadisi'l-İhya'da (4/364) der ki: “Bunu Ebu'l-Velid es-Saffar “es-Salah (Namaz)” kitabında İshak İbn-i Ebi Talha’dan mürsel olarak rivayet etmiştir.

(Niyet Günahların Konumunu Değiştirmez)

Sonra bilinmektedir ki niyet, günahların konumu değiştirmeye etki etmez. Cahil kimsenin, Peygamber (Sallallahu aleyhi ve sellem)’in **“Ameller ancak niyetlere göredir”**¹ sözünün genel ifadesine bakarak böyle bir anlam çıkarması ve bu yüzden günahın niyetle itaate döndürüldüğünü zannetmesi gerekmez.² Mesela başkasının gönlü olsun diye bir kimseyi gıybet etmek, başkasının malından fakiri doyurmak, hayır amacıyla haram malla, bir okul, bir mescid veya bir han yaptıran kimse gibi.³

¹ Tahrici daha önce geçti.

² **Ebu Muaz’ın notu:** Böyle bir anlayış, müellifin dediği gibi cahilliktir. Nitekim hadisin metninde “inneme’l-a’mal” buyrularak “ameller” kelimesi marife/belirlilik takısı olan elif-lam ile gelmiştir. Bu da hadisin anlamının bütün amellerin değil, sadece dinde meşru olan amellerin niyetlerle birlikte olması gerektiğini gösterir. Bu hadis böylece amellerin kabulü için zorunlu olan iki şarta delalet etmektedir: ihlas ve doğruluk. Yani amelin yalnızca Allah Azze ve Celle’ye has kılınmasını ve ona niyet edilmesi ile birlikte o amelin meşru, doğru, Allah rasulü sallallahu aleyhi ve sellem’in sünnetine uygun olması gerektiğidir.

³ (Şunlar) zamanımızda halk arasında yaygın olan şeylerdendir: Yabancı bir kadınla onun gönlü olsun diye musafaha etmek! Veya bir şey kasetmediğini (yani kötü niyeti olmadığını) ileri sürerek (yabancı kadınla) musafaha yapmak, bunlar musannifin zikrettikleri babındandır. Bu bahsettiklerim umulur ki okuyucuya Yüce Allah’ın sınırlarını aşmama

Tüm bunlar cehalettir. Niyetin bu günahları zulüm, düşmanlık ve günah olmaktan çıkarmakta etkisi yoktur. Bilakis onun amacı, kötülük işleyerek iyilik yapmaktır. Dinin gereğine aykırı hareket etmek ise diğer bir kötülüktür. Şayet biliyorsa bu, dine aykırıdır. Eğer bilmiyorsa bilmediğinden dolayı günahkardır. Çünkü:

“İlim öğrenmek her müslüman üzerine farzdır.”¹

İyilikler ancak meşru oldukları zaman iyilik olarak bilinirler. Böyle iken kötülüğün iyilik olması nasıl mümkün olabilir?

Ne kadar da uzak!

Bunun için bazı alimlerimiz derler ki: “Haram bir malı tasadduk eden ve sevap uman kimse kafir

hususunda fayda verir. **“Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa işte onlar zalimlerdir.”** (Bakara-229), **“Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, şüphesiz kendine zulmetmiş olur.”** (Talak-1)

¹ El-Mizzî der ki: “Bu hadisin hasen derecesine yükselten rivayet yolları vardır.” Bkz.: el-Makasidu'l-Hasene (s.424) Suyuti der ki: “Bu hadisi araştırdım ve elliye yakın rivayet yolu buldum.” Münavi, Suyuti'nin şu sözünü nakleder: “Bu hadis için elli rivayet yolu topladım ve sahih li-ğayrihi olduğuna hükmettim. Benden önce kimsenin sahih demediği bir hadise sahih demedim.”

Hadisin rivayet yolları ve tahriri için bakınız: Değerli kardeşimiz Ali Hasen Abdulhamid'in (Allah onu korusun) tahkiki ile Suyuti'nin “İlim Öğrenmenin Farziyeti Hadisinin Rivayet Yolları Hakkında Bir Cüz” (Daru'l Ammar Yayın ve Dağıtım)

olur. Fakir bunu öğrendiğinde, haram malı tasadduk edene dua ederse o da aynı şekilde kafir olur.¹

¹ Musannif, Şerhu Elfazi'l-Kufr'de (Bizim tahkikimizle Konu no: 97) bu çerçevede der ki: Kim fakire haramdan bir şey tasadduk eder ve sevap umarsa kafir olur.”

Bu konunun araştırılması gerekir: Çünkü kimin haram malı olursa, onu fakirlere tasadduk etmekle yükümlüdür. Bu yüzden yaptığının karşılığı olması gerekir. Emri ile Allah'a itaate kalktığı zaman umulur ki bu sahibi tanınan haram mal hakkındaki problem, onu başkasına vermekle dengelenir. Duyduğum ve görünen kadarıyla bu zamanın çoğu sultan ve emirlerinde de olduğu gibi.

El-Hulasa'da: “Veya fakir onun haramdan olduğunu bilir ve ona dua eder ve veren de amin derse, ikisi de kafir olurlar.”

Ez-Zahiriyye'de: “Fakiri harama mecbur bırakır, sevap umarsa kafir olur. Fakir o (sadakanın) haramdan olduğu bilgisini öğrendikten sonra o kimseye dua ederse ve o veren kimsede amin derse, ikisi birden kafir olur.

Yani: Çünkü dua etmeyi ve amin demeyi sadece taat işlendiğinde ve helal mal tasadduk edildiğinde yaparız. Günah işleme ve haram irtikab etme bunun dışındadır. Bu bağlamda amacın sana belirginleşinceye kadar iyice düşünmelisin. Eğer veren kimse onu hediye etmeyi istemiş ise bu onu kıyamet günü uyandığında günahlardan temizlemiş olur.” Bu mesele burada sona erdi.

(Şehvet ve Hevanın Tehlikesi)

Bilakis bunu kalbe yayan gizli şehvet ve gizli hevadır. Şüphesiz kalp; makam, insanların kalplerini fethetmek ve nefsin diğer lezzetlerinin arzularına meyilli olduğunda, Şeytan cahili aldatmak için bunları vasıta edinir. Bu yüzden Sehl şöyle der:

“Cahillikten daha büyük bir günah ile Allah’a isyan edilmedi.”

Denildi ki: “Ey Ebu Muhammed! Cahillikten daha kötü bir şey biliyor musun?” O da:

“Evet! Cahil olduğunu da bilmemek” dedi.¹

Gazali der ki:² Bu “Çünkü cahilliğini bilmemek öğrenme kapısını tamamen kapatır” sözü gibidir. Sonra kendini bilgili zanneden kimse nasıl öğrensın ki?

¹ Gazali bunu İhya’da (4/369) zikretmiştir.

² İhya’da (10/369)

(İlmin Övülmesi ve Cehaletin Zemmedilmesi)

Böylece Allah’a bilerek itaat edilmesinin daha üstün olduğu anlaşılmış oldu. İlmin başı: bildiğini ilimle bilmek, cehaletin başı ise cahilliği bilmemektir. Faydalı ilmi, zararlı olanından ayıramayan, insanların kapaklandıkları kılıflı ilimlerle meşgul olur. Halbuki bu kılıflanmış ilimler, onların dünyayı talep etmelerine vesile olan ilimlerdir. Böylece bu, cehalet malzemesi ve alemin bozulmasının kaynağıdır. Günah işleyerek iyilik yapmayı amaçlayan kimsenin bu kastı cehaletten kaynaklanmaktadır ve bu kimse yakın bir zamanda İslam’a girmiş veya öğrenecek kadar vakit bulmuş değilse, mazur da değildir.

Yüce Allah şöyle buyurur:

“Eğer bilmiyorsanız bilenlerden sorunuz.”¹

Peygamber (Sallallahu aleyhi ve sellem) de şöyle buyurmuştur:

“Cahil, cehaletinden dolayı mazur görülmez. Cahilin, cahilliği üzere kalarak susması (ilim öğrenmemesi), alimin de ilmine

¹ Enbiya Suresi : 7. Ayet

rağmen susması (ilim öğretmemesi) helal olmaz.”¹

¹ Taberani Evsat'ta, aynı şekilde Mecma'da (1/164, 165), İbn-i Sunnî ve Ebu Nuaym, Riyadu'l-Muteallimin'de Cabir radiyallahu anh'den zayıf bir senetle ve: **“Cahil, cehaletinden dolayı mazur görülmez”** lafzı olmaksızın rivayet ettiler. “Helal olmaz” lafzının yerine de “Yakışmaz” ifadesi yer almıştır. Bu, Tahricu Ahadisî'l-İhya'da el-İraki'nin de sözüdür. Heysemi der ki: Bu hadiste Muhammed b. Ebi Humeyd vardır ki, onun zayıf olduğu hususunda ittifak edilmiştir.

Ebu Muaz'ın notu: Bunu Taberani Evsat'ta (5/298) Deylemi el-Firdevs'te (7748) ve Suyuti'nin Durru'l-Mensur'da nispetine göre (6/141) İbn Merduye rivayet etmiştir. Heysemi'nin dediği gibi isnadında zayıf oluşunda ittifak edilen Muhammed b. Ebi Humeyd vardır. Onun rivayet ettiği hadisler münker olarak kabul edilmektedir.

Muhammed b. Kab el-Kurazi'nin sözü olarak es-Sa'lebi el-Keşfu ve'l-Beyan'da (3/228) Kurtubi Tefsir'de (4/304) nakletmişlerdir.

(Kötü Alimler)

Haram mal ile mescid ve medreseler yaptırarak sultanlara yaklaşmak isteyenler: Kötü alimler düşük ve kötü kimselere, günahlarla ve açık çirkinliklerle meşgul olan kimselere, alimlerle tartışıp düşüklerle çekişmeyi, insanların gönüllerini çelmeyi ve dünyalıkları toplamayı, sultanların, yetimlerin ve fakirlerin mallarını almayı amaçlayanlara ilim öğretirler. Şüphesiz bu kimseler, ilim öğrendikleri zaman Allah'ın yolunu keserler. Onlardan her biri kendi beldesinde Deccalin bir vekili olur. Dünya hırslarından ve hevalarına tabi olmalarından dolayı birbirlerine saldırırlar. Takvadan uzaklaşırlar. İnsanlar onlarda dünya sevgisi gördüklerinden dolayı kendileri de buna cesaret bulurlar. Sonra bu kötü alimler, hevalarından ibaret olan ilmi, kendileri gibi olanlara ve benzerlerine yayarlar. Böylece insanlar onları kötülükleri ve çeşitli günahları işlemek için birer alet ve birer vesile edinirler. Onların hepsinin vebali, bu kimselerin maksatlarının bozukluğunu bilmesine ve onların sözlerinde, fiillerinde, yemelerinde, içmelerinde, giyimlerinde, barınmalarında, kazançlarında Allah'a isyan ettiklerini görmesine rağmen onlara bu ilmi öğreten alime ulaşmaktadır. Bu alim öldüğünde geride aleme binlerce sene kötülük yayacak eserler bırakmıştır. Öldüğünde günahları da kendisiyle beraber ölen kimseye ne mutlu!

Bunlardan sonra da şöyle konuşan kimsenin cahilliğine hayret edilir:

“Ameller ancak niyetlerledir”¹ Ben bununla din ilminin yayılmasını amaçladım. Eğer bu, yanlışla sapmada kullanılmışsa, bu benden değil, o öğrenen kimseden kaynaklanmıştır. Ben bununla ancak iyiliğe yardım etmeyi amaçladım.”

Liderlik sevgisi, peşinden gelinmesini istemek ve ilim üstünlüğü ile övünmek bunları kalbine güzel göstermiş, Şeytan onu liderlik vasıtasıyla aldatmıştır.

Bu eşkiyaya bir kılıç veren, onun için at ve maksadına ulaştıracak vesileleri hazırlayan kimse: *“Ben sadece, Allah Teala’nın ahlakı ile ahlaklanarak dağıtmayı ve karşılıksız vermeyi istedim. Bu kılıç ve atlarla Allah yolunda savaşmasını amaçladım. Allah yolunda savaş için atlar, mevziler ve kuvvet hazırlamak, yakınlaşmanın en üstünlerindendir. Ama o bununla isyan ederek eşkiyalık yaptıysa benim suçum ne?”²* dese ne cevap verileceğini bir

¹ Tahrici daha önce geçmişti.

² İbn-i Kayyim (Rahimehullah) “Allah’ın ahlakı ile ahlaklanmak” ibaresini şöyle açıklamıştır: Bu ibare uygun olmayan bir ibaredir. Çünkü bu felseficilerin gücü oranında kendini ilaha benzetme sözünden alınmıştır. Ve der ki: “Ebu’l-Hakem b. Burhan’ın ifadesi bundan daha güzeldir. O bunun yerine “kulluk” der. Bundan daha güzeli ise, Kur’an’a uygun bir ifade olan “dua” kelimesini kullanmaktır. çünkü dua, “kulluk ve istemeyi” kapsar. Onun dört mertebesi vardır. En şiddetlisi filozofların “kendini benzetmek” gibi ifadelerini kabul etmemektir. “Ahlaklanmak” sözü ondan daha güzeldir. “Kulluk” bundan da güzeldir. Hepsinden daha güzel isei: “Dua etmektir” ve bu Kur’an’ın lafzıdır. Bakınız: Bedai’ul-Fevaid (1/164),

bilseyim. Cömertliğin Allah Teala'nın en sevdiği ahlaklardan olmasına rağmen, fakihler bu şekilde davranmanın haramlığı üzerinde icma' etmişlerdir.

Keşke anlasam bu cömertlik neden haram edildi ve neden bu zalimin durumunu araştırmak vacip kılındı? Silahla kötülük yapacağını anladığı zaman onun silahını elinden alması neden gerekli oldu? Bu gibilere ilim öğretmekle eline silah vermek arasında ne fark vardır?

Aslında ilim, şeytana ve Allah'ın düşmanlarına karşı savaşmak için bir silahtır. Bazen Allah'ın düşmanı olan hevaya yardımcı da olur. Kim ki dinine karşı dünyayı ve ahiretine karşı hevasını tercih eder de, insanlar arasında bir mevkiî olmadığı için bu arzusunu gereği gibi yerine getiremezse, şehevi arzularına ulaşacağı ilmi onra öğretmek nasıl caiz olur?

(Selef Alimleri Meclislerine Gelenleri Deniyorlardı)

Halbuki Selef alimleri (Rahimehumullah) kendilerine sık sık uğrayanların durumlarını kontrol etmeye devam ediyorlardı. Onlarda nafile amellerden birinde bir kusur gördüklerinde ona karşı çıkıyor ve ikramda bulunmuyorlardı. Yine onlarda haddi aşma ve haramı helal sayma (gibi durumlar) gördüklerinde, onlarla ilişkiyi kesiyor ve onları meclislerinden çıkarıyorlardı. Onlara öğretmeyi terk ettikleri gibi¹ onlarla konuşmayı da terk ediyorlardı. Hatta Selefin hepsi de cahil günahkardan sığınmazlarken, sünneti bilen günahkar kimseden Allah'a² sığınırlardı. Nakledildiğine göre imam Ahmed b. Hanbel, meclisine senelerce gelip giden bir arkadaşından yüzçevirmiş ve onunla konuşmak istememiştir. Adam her ne kadar sebebini öğrenmek için zorladı ise de, uzun müddet öğrenememiş ve nihayet Ahmed b. Hanbel:

“Duyduğuma göre evinin sokağa bakan kısmını sıvarken, müslümanların genelinin hakkı olan yolun toprağından sıvaya katmışsın. Böylelerine ilim öğretmek doğru olmaz” dedi”

¹ İhya'da (4/370) Şu ziyade vardır: “Onlara; bir mesele öğrenip onunla amel etmeyenin durumunu öğretiyorlardı. İlmi sadece şerre alet etmek isteyenlerden başkasına yöneliyorlardı.”

² Parantez içindeki kısım İhya'dan ziyadedir.

Gazali der ki:¹

“İşte Selefin ilim talebelerinin durumlarını kontrolü böyle olurdu. İşte bunlar, şeytana uyan, ahmakların anlayamayacağı hususlardır. Bunların sarıkları büyük, cübbeleri geniş, dilleri uzun ve büyük ün salmış kimseler olsalar da böyledir. Yani kendilerini dünyalıktan uzaklaştırıp ahirete yaklaştırmayan ilmin sahiplerini kastediyorum. Bunların ilimleri halk ile ilgili, dünya menfaatini, insanları peşinden sürüklemeyi ve emsallerine üstünlük taslamayı sağlayan ilimlerdir.”

¹ İhya'da (4/370)

(Nebi Sallallahu aleyhi ve sellem'in “Ameller Ancak Niyetlerledir” Sözünün Manası)

Nebi Sallallahu aleyhi ve sellem'in “Ameller ancak niyetlerledir” sözünün manasına gelince:

Bu hadis, şu üç kısımdan itaatler ve günahların dışındaki mübahlarla ilgilidir. Çünkü itaat, niyetle bir günaha, mubah da niyet ile ya isyana ya da bir taate dönüşür. Günaha gelince niyetle hiçbir zaman bir itaate dönüşmez. Bu hususta niyetin kazancı ne kadar güzel. Ona kötü niyetin gayesi eklendiğinde günahı kat kat artar ve vebali büyür. İtaatlere gelince sıhhatinin aslı niyetlere bağlıdır ve faziletinin artması söz konusudur.

Asla gelince: taat ile başka şeye değil, sadece Allah'a ibadete niyet edilmesidir. Eğer taat ile riyaya niyet edilirse günah meydana gelir.

Fazilet artışında niyetin rolüne gelince: bir taatle bir çok iyiliklere niyet etmekle olur. Böylece her iyilik niyeti için ayrı mükafat vardır. Çünkü o niyetlerden her biri bir iyiliktir. Sonra her bir iyilik on misline katlanır.”

Derim ki: Bu niyetin amele karşı üstünlüğünün bir yönüdür.

(Bir Taatin Birden Çok Niyet İçermesine Örnek)

Bunun örneği: Mescidde oturmaktır. Çünkü bu bir taattir ve bunda bir çok niyetin bulunması mümkündür.¹

Birincisi: Şüphesiz mescidin Allah'ın evi olduğuna inanır. Muhakkak ki mescide giren Allah'ın misafiridir. Mescide girmekle Mevla'sını ziyaret niyet etmiştir. Allah Rasulü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in şu sözü sebebiyle kendisine vaat edilen şeyleri ummaktadır:

“Kim mescidde oturursa Yüce Allah'ı ziyaret etmiş olur. Ve ziyaret edilenin ziyaret edene ikram etmesi üzerine bir haktır.” Bunu Beyhaki ve başkaları rivayet etmiştir.²

¹ İhya'da şu ziyade vardır: “Hatta muttakilerin amellerinin faziletlerinden dolayı, bununla mukarribinin derecelerine ulaşmaları gerçekleşir.”

² Selman el-Farisi radiyallahu anh'den mevkuf olarak rivayet edilmiştir.

Ebu Ubeyd, Et-Tuhur'da Rakam (6,9, Benim tahkikimle) İbn-i Ebi Şeybe Musannaf'ta (13/319). Hennad ez-Züh'd'de (2/471) Rakam (952) ve Beyhaki, Munziri'nin Tergib ve Terhib'de dediği gibi (1/130)

Bazıları bunu merfu olarak da rivayet etmişlerdir. Nitekim Mu'cemu'l-Kebir'de (6/253-255) Rakam (6139,6145), Cuz'u min Hadisi's-Selefiyye'de (17/a), “Emali İbn-i Bışran”da (153/a), Mu'cemu İbn-i Cumey' Rakam (296), Hadisu İbn-i's-Salt an Ebi Bekr el-Mutayri (s.86/a)

İkincisi: Bir namazdan sonra diğer namazı beklemek. Böylece namazı beklemesi namaza dahil olur. Yüce Allah'ın “**ve râbitû (nöbet tutun)**”¹ buyruğunun manası budur.

Üçüncüsü: Dinleme, görme, hareket ve azaların hareketlerinden kesilerek ruhbanlık (ibade çekilme) yapmak. Yine itikaf yapmak da böyle bir uzak duruştur. (Bu orucun anlamıdır) ve bu bir çeşit ruhbanlıktır. Bu yüzden Allah Rasülü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur: “**Ümmetimin ruhbanları mescidlerde oturanlardır.**”²

Bunu İmam (Gazali) zikretmiştir. Fakat İraki der ki: “Bunun aslını bulamadım”³

Dördüncüsü: Mescide çekilmekle dünya meşguliyetlerini arkaya atıp ahireti düşünmek ve Allah'a bağlanmayı niyet etmektir.

Beşincisi: Allah'ı zikretmek veya O'nun zikrini dinlemek için yalnız kalmak.

Heysemi Mu'cem'de (2/31) der ki: “Bunu Taberani Kebir'de rivayet etmiştir ve bir isnadının ricali, sahihin ricalidir.”

Hadis merfu'dur. Şeyh Albani bunu Silsiletu's-Sahih'a'da Rakam (1169) sahihlemiştir.

¹ Al-i İmran Suresi: 200. Ayet

² Bunun hakkında söylenenler ileride gelecek.

³ Tahricu Ahadisil-İhya'da (4/371) böyle demiştir. Es-Suveydi de, el-İ'tibar fi Hamli'l-Asfar'da (Levha: 15/a) adlı eserinde onun açıklamasına tabi olmuştur.

Altıncısı: Mescidde oturmakla, iyiliği emredip, kötülükten sakındırarak ilmi açıklamayı niyet etmektir. Çünkü mescid, namazda hata edenden veya helal olmayan şeylerle ilgilenen kimselerden boş kalmaz.¹

Yedincisi: Mescidde oturmakla Allah için bir kardeş edinmeyi niyet eder. Şüphesiz bu bir kazançtır. Ahiret yurdu için bir hazinedir (erzaktır). Mescid dindarların, Yüce Allah'ı sevenlerin ve Allah için sevenlerin yuvasıdır.²

Sekizincisi: Mescidde oturmakla Allah'tan haya ederek ve Allah'ın evinde ona saygısızlık etmekten korkarak günahları terk etmeyi niyet eder.

İşte bir ibadette niyetleri çoğaltmanın yolu budur. Diğer taatleri ve mubahları da buna göre değerlendirir. Bir çok niyete ihtimali olmayan bir taat yoktur. Mümin, ne oranda hayır peşinde ise, o oranda niyetleri çoğalır. İşte bu iyi niyetler sayesinde ameller temizlenir ve mükafatlar da artar.

¹ İhya'da (4/371) : “....(mescidde oturan kimse, mescitte helal olmayan işle uğraşana iyiliği emreder ve onu dine irşad eder. Böylece kendisinden öğrendiği hayrında ona ortak olur ve hayırlarını kat kat artırır.”

² Araplar (kuş) yuva edinince “Kuş yuva yaptı” derler. (Burada kastedilen) mana: Mescid, oradan dönünceye kadar, dindarların evidir. Mu'cemu Makayisu'l-Luga (4/44)'de “Aşşun (yuva-kuş yuvası)” maddesi.

(Mübahlar, İyi Niyetle Birlikte Allah'a Yakınlık Vesilesi Olur)

Mübahlara gelince, bunların bir veya birkaç niyete ihtimali vardır ki, bu niyetler sayesinde mübah iken Allah'a yaklaştıracı güzel ibadetlerden olur ve insanı yüksek derecelere çıkarır. Bundan gafil olmaktan veya düzensiz hayvanların meşgul olması (tarzında) şehvet ve gafletle meşgul olmaktan daha büyük hüsrân yoktur. Kulun düşünceleri, gayretleri ve anları küçümsemesi yakışmaz. Bunların hepsini niçin yaptığı, kastının ne olduğu kıyamet günü kuldân sorulur.

Bu bir kerahat ile lekelenmeyen halis mübah hakkındadır. Bu yüzden Allah Rasûlü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur:

“Helalin hesabı ve haramın cezası (azabı) vardır.”¹

¹ El yazma nüshada “..ve haramın azabı vardır” şeklindedir. Aynı şekilde İhya'da (3/220), ancak onda şöyle geçmektedir (4/371) “..ve haramın cezası vardır.” İrakî Tahricu Ahadisî'l-İhya'da (3/220) şöyle der: “Bunu İbn-i Ebî'd-Dünya, “Zemmu'd-Dünya'da (Rakam:17), Beyhaki Şuab'da Ali b. Ebî Talib yoluyla munkatı bir isnadla merfuen “...ve haramın ateşi vardır” lafzıyla tahric etmişlerdir. Merfu olarak bulamadım.

(Mübahların İyi Niyetle Birlikte Allah’a Yakınlık Vesilesi Olmasına Örnek)

Mesela Cuma günü güzel koku sürünen böyledir. Diğer vakitlerde güzel koku sürünen kimsenin dünya lezzetleriyle zevk almak, çok mal ile övünerek emsallerini kiskandırmak, akıllarda yer eden güzel koku ile insanların kalplerinde yer etmek için halka gösteriş yapmak veya yabancı kadınlara bakmayı helal sayarak bu güzel kokuyla yabancı kadınların kalplerini kazanmak için ve sayılamayan başka işler için bunu yapmayı düşünürse bu kimsenin güzel koku sürünmesi günah olur. Bu sebepten dolayı bunu yapan kıyamet günü leşten daha pis kokulu olur. Birinci niyet (Cuma için güzel koku sürünmek) ise müstesnadır. Gerçi lezzet ve zevk almak için koku sürünmek günah değildir fakat bundan da sorulur:

“Kimin hesabı iyice araştırılırsa, azap olunur.”¹

Aynı zamanda dünyada işlediği mubahlardan azap olmayanların istifade ettikleri bu mubahlar sebebiyle ahirette dereceleri düşer.

¹ Buhari Sahih’inde (11/400) Rakam (6536, 6537), Müslim Sahih’in’de (4/2204) Rakam (2876), İbn-i Mubarek Zühd’de (H.no 1318), İbn-i Hibban Sahih’in’de (9/231 İhsan) ve Ahmed Müsned’de (6/47, 48, 49, 108, 127, 185, 206) rivayet etmişlerdir.

“Kim ahiretini arzularsa (severse) dünyasına zarar verir. Kim de dünyasını arzularsa (severse) ahiretine zarar verir. Kalıcı olan şeyi geçici olan şeye tercih ediniz.”¹

Yine hadiste şöyle buyrulmuştur:

“Dünyada en çok aç olanınız, ahirette en çok tok olanınızdır. Dünyada giyinik olan niceleri ahirette çıplaktırlar.”²

Geçici olan şeye acelecilik ederek, kalıcı olan daha fazla nimetleri kaybetmen kayıp olarak sana yeter.

Güzel koku sürünmekteki iyi niyetlere gelince, bununla Cuma günü Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’in sünnetine ittiba etmeye niyet edilir. Mescidi ta’zime, Allah’ın evine ihtiram (saygı) göstermeye niyet edilir. Oraya ancak güzel kokuyla

¹ Ahmed Müsned’de (4/416), İbn-i Hibban Sahih’inde Rakam (407-Mevarid) ve İbn-i Ebi’-d-Dünya Zemmi’-d-Dünya’da (8). Hakim Müstedrek’ta (4/308, 319), Beğavi Şerhu’s-Sunne’de Rakam (4038) ve Hakim bunu Sahihlemiştir. Zehebi ona itiraz etmiş daha sonra “Bunda inkita’ (senedinde kopukluk) vardır” demiştir. Derim ki: (Munkatı’dır) Çünkü Muttalib b. Hantab Ebu Musa el-Eşari’den işitmemiştir. Hadisin isnadına gelince zayıftır. Şeyh Albani Mişkat’ta (H.no 5179) ve Daifu Camiu’s-Sağir’de (H.no 5340) zayıf olduğunu belirtmiştir.

² Bunu Ebu Nuaym Hilye’de (3/346), Taberani Kebir’de (11/267 H.no 11693) “Dünyada tok olanlar, yarın ahirette aç olanlardır” lafzı ile rivayet etmişlerdir. Bunda Yahya b. Süleyman el-Hufri vardır ki o zayıftır. Iraki Tahricu Ahadisul-l-hya’da (3/82) isnadının zayıf olduğunu belirtir.

girildiğinde Allah'ı ziyaret için girildiği anlaşılır. Güzel koku sürünmekle mescidde yanında bulunanların ferahlamaları, güzel kokusuyla çevresindekilerin rahatlatmaları için niyetlenilmelidir.

Yine güzel koku sürünmekle kendisinden arkadaşına ulaşp rahatsızlık veren çirkin kokuların ve gıybetçilerin gıybetinin çirkin kokularının¹ giderilmesine niyet edilmelidir. Çünkü şöyle buyrulmuştur:

“Tö Ahmet (itham/suçlama) yerlerinden sakınıniz.”²

Böylece bunun sebebiyle Allah'a isyan ederler. Kim gıybetten korunmaya muktedir olduğu halde gıybete karışır sa o da bu günah ta gıybet edene ortaktır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

¹ Yani: Gıybetçilerden, birisinin gıybetini yaptıklarında Allah'a isyan sebebiyle (oluşan) çirkin kokularla, güzel koku sürünmeyi kullanarak, gıybet kapısını kesmeye niyet etmelidir.

² Musannif Esraru'l-Marfua'da (Rakam 10) der ki: “Bunun manası Ömer'in (şu) sözüdür: “Kim bir tö Ahmet yollarından bir yol tutarsa itham edilir” Bunu Haraiti Mekarimu'l-Ahlak'ta Ömer'den merfu olarak “Kim kendisini sürekli tö Ahmet yerinde bulundurursa onun kötü iş yaptığını zanneden kimse ayıplanmaz.” Lafziyla rivayet etmiştir. (Musannifin sözü burada) sona erdi. Derim ki: Iraki merfu olması hakkında Tahricu Ahadisul-l-hya'da (3/36) “Bunun aslını bulamadım” der. Keza Subki de Tabakat'ta (4/162) böyle der. Yine Şeyhimiz (Albani) de Silsiletu'd-Daifa'da (H.no 113) böyle söylemiştir.

“Allah'ın dışında kendisine dua edilenlere sövmeyin; sonra onlar da bilmeyerek Allah'a söverler.”¹

Burada kötülük yaparak kötülüğe sebep olmaya işaret edilmiştir. Güzel koku sürünerek kavrayış ve anlayışını artırmak için zihninin tedavisine niyet edilir. Böylece düşünmeyle dininin önemli meselelerine ulaşması kolaylaşır. İmam Şafi' Rahimehullah şöyle demiştir:

“Kimin kokusu güzel olursa idraki/anlayışı artar.”²

Kalbinde ahiret işi ve hayır isteği baskın gelen anlayışlı bir kimse bu ve buna benzer niyetlerden aciz kalmaz. Fakat sadece dünyalık peşinde olan bunları düşünmediği gibi, kendisine hatırlatıldığı zaman da aldırmaz. Onda yalnızca “hadisu nefis” denilen kalbin ilk hatırası bulunur ki, bunda niyet adına bir şey bulunmaz.

Mübahlar çoktur ve onlardaki niyetleri saymak mümkün değildir. Bu yüzden bunu başkalarıyla karşılaştır.

Bu yüzden seleften bazı arifler şöyle demiştir:

“Şüphesiz ben her şeyde niyeti güzel görürüm. Hatta yemek, içmek, uyku ve tuvalete

¹ En'am Suresi: 108. Ayet

² Gazali İhya'da (4/376) zikretmiştir.

gitmekte dahi.¹ Bunların hepsiyle Allah'ın vecihi amaçlanabilir. Çünkü bedeninin devamına ve kalbin huzura erişmesine sebep olan herşey dine yardımcıdır. Bu yüzden kimin yemekten maksadı ibadete kuvvet bulmak, cinsel ilişkide gayesi dinini korumak, ailesinin gönlünü rahatlatmak, kendisinden sonra Allah'a ibadet edecek, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e iyi bir ümmet olacak evlat yetiştirmeyi niyet eden kimse, yemek yemesi ve evlenmesiyle de Allah'a itaat etmiş olur. Yemekte ve cinsel ilişkide nefsin payı daha büyüktür. Bu ikisiyle hayrı amaçlamak kalbinde ahiret endişesi olan kimse için imkansız değildir. Sahih bir hadiste şöyle geçmektedir:

“Kim Allah için verir, Allah için men eder, Allah için sever ve Allah için buğuz ederse imanını kemale erdirmiştir.”²

¹ Daha önce geçti.

² Bunu Ebu Davud Sünen'inde (H.no 4681), Beyhaki İtikad'da (s.178,179), Taberani Kebir'de (H.no 7613, 7737, 7738) ve Beğavi Şerhu's-Sunne'de (13/54) Ebu Umame'den rivayet etmişlerdir. İsnadı “hasen” dir. Ve bu babda yine Muaz'dan, Ahmed Müsned'de (3/438) İbn-i Luhey'a, Sehl b. Muaz ve Zeban b. Faid vardır ki (hepsi) “zayıf”tırlar. Ve yine onun hadisi başka bir yoldan da rivayet edilmiştir: Tirmizi Cami'de (H.no 2521), Ahmed Müsned'de (3/440) ve Hakim Müstedrek'te (2/164) (rivayet etmiş) ve Buhari-Müslim'in şartı üzere sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi'de ona muvafakat etmiştir. Derim ki: Bunda Sehl b. Muaz vardır ki, Ne Buhari ve ne de Müslim ondan rivayet etmemişlerdir. O “zayıf”tır. Nitekim Tehzib'de (4/227) geçtiği üzere Ebu Merhum Abdurrahman b. Meymun vardır ki, o “Leyyinul Hadis” (hadiste gevşek)tir.

(Niyetin İrade Dışı Olmasının Açıklanması)

Gazali der ki¹:

“Şimdi cahil bir adam, bizim bu söylediklerimizi yani niyeti ve niyeti çoğaltmayı samimiyetle dinler. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in: **“Ameller ancak niyetlerledir.”**² Buyurduğunu da hatırlar ve buna göre okuyup okutacağı, ticaret yapacağı veya yiyeceği vakit “Ben bunları Allah rızası için yapmaya niyet ettim” der ve bunu niyet sayar. Halbuki buna “Hadisu nefis” hadisi lisan veya bir düşünceden başka düşünceye geçmek denir. Niyet ise bunlardan ayrı bir şeydir.

Niyet şu anda veya gelecekte faydalı olduğunu anladığı şeye gönlün ve meylin yönelmesidir. Zaten gönlün meyletmesi olmadan kuru bir irade ile bir şey meydana getirmek mümkün değildir. Böyle bir irade, tıpkı karnı tok birinin şu sözü gibidir: “Yemeğe iştahlanmaya ve ona meyletmeye niyet ettim”. Veya hiç sevmediği bir insan hakkında “onu sevmeye ve onu kalbimde yüceltmeye niyet ettim” demesi gibidir. Bu ise saçmalıktır. Bundan dolayı seleften bir topluluk, niyet yerleşmediğinde her tür taatten kaçınmışlardır. Onlar şöyle derlerdi:

¹ İhya’da (4/373)

² Daha önce geçti.

“Bu hususta niyeti hazırlayamadık” öyle ki İbn-i Sirin, Hasen el-Basri’nin cenaze namazını kılmamış şöyle demiştir:

“Niyeti hazırlayamadım.”¹

Kufe’nin alimlerinden Hammad b. Ebi Süleyman öldüğünde Sevrî’ye: “Cenazesine katılmaz mısınız?” denildi. O da dedi ki: “Niyetim olsa giderdim”²

¹ Gazali İhya’da (4/374), Suyuti “Muntehe’l-A’mal fi Şerhi Hadisi İnneme’l-A’mal” (s.134)

² Daha önce geçen iki kaynak.

(Niyetin Sözlük ve Terim Anlamı)

Sonra bil ki niyetin aslı (kökü) “en-Nevyetu” dur. “Neva” fiilindendir. Ye harfi sakın olarak vav harfinin yerine geçti ve kendinden önceki harfi kesre (esre) yaptı. Sonra şeddeyi kattı ve hafifletmiş (telaffuz edilecek şekle getirmiş) oldu (yani “en-Niyyetu” oldu).

Er-Ragıb der ki¹: Niyet (النّية), “نويت” dan bir mastar veya bir isimdir. Ve o: kalbin amele doğru yönelmesidir.

Beydavi şöyle der: Niyet, hali hazırda veya gelecekte, fayda getireceğini veya zararı uzaklaştıracağını gördüğü bir amaca kalbin yönelmesini ifade eden bir ibaredir. Şeriat bunu Allah Teala’nın vechinin istendiği bir fiile yönelmeye has kılmıştır.²

Derim ki: Niyet, kurtuluşun kaynağı olan ve seçkinlerin kalplerinin neticesi olan ihlasın aslıdır.

Bu yüzden niyet: Bilmekten kaynaklanan ameller için etken bir iradedir. Bilmekten kaynaklanan yeme isteğinin açlığı def etmek üzere elin yemeğe uzanmasına sebep olması gibi. Çünkü elin yemeğe uzanması yemenin açlığı def ettiğinin bilinmesinden sonradır. Niyet tercihe dahil değildir.

¹ “El-Müfredatu fi ğaribi’l-Kur’an”da (s.510)

² Suyuti Munteha’l-Âmal’da (s.86) Beydavi’den nakletmiştir.

Bu yüzden şehvetin galebesinden dolayı cinsel ilişkiye giren kimsenin “Bununla (yani cinsel ilişkiye girmekle) sünneti ikameye veya ümmeti çoğaltmaya niyet ettim” sözü kendisine yine de fayda verir.

Gazali der ki¹:

“Bil ki, şüphesiz niyet Allah’ın lütfuyla kalpte ortaya çıkar. Bu da bazı vakitlerde mümkün ve bazı vakitlerde imkansızdır. Evet kimin kalbine dinin emri hakim olursa, niyetin hayırları getirmesi çoğu halde ona kolaylaşır. Çünkü bu gibilerin gönlü daima iyiliklerin aslına meyillidir ve faziletlere yönelir. Kimin kalbi de dünyaya meyilli olup bu kendisine galebe çalıyorsa, bu kimse kalbinde iyilik niyetini kolaylıkla bulamaz. Hatta farzlarda bile bu niyeti zoraki elde edebilir.”

¹ İhya’da (4/374,375)

(Taater Hususunda İnsanların Niyeti)

Bu da cehennemi hatırlatarak nefsinin onun azabından sakındırmak ve cenneti hatırlatarak nefsinin ona teşvik etmekle mümkün olur. Bu zayıf bir etken olur. Rağbet ve niyeti oranında mükafaatını alır.

Taate ve ibadet edilmeye layık olduğu için Yüce Allah'ı tazim niyeti üzere olan taate gelince, bu taat dünyaya rağbet eden kimse için kolay olmaz. Bu niyetlerin en değerlisi ve en üstünüdür. Yeryüzünde bunu yapan şöyle dursun, anlayan bile az bulunur. İnsanların taatler hususundaki niyetleri çeşitlidir: Çünkü onlardan kimi amelinin cehennem korkusundan dolayı yapar. Onlardan kimi de amelinin umut cennet ümidinden dolayı yerine getirir.

Bunlar yalnız Allah'a saygı niyetiyle yapılan taatlere nispetle düşük iseler de, yine salih niyetlerdendir. Çünkü bu niyetler her ne kadar dünyada alışılan şeylerle ilgili olsalar da, ahirette vaad edilen şeylere meyildir. İnsanı en çok tahrik eden mide ve edep yeridir. Bunların isteklerinin tam anlamıyla yerine getireleceği yer de cennettir. Demek ki cennet için amel eden, mide ve şehveti için amel ediyor demektir ki bu, kötü bir ameldir. Bunun derecesi bülh (safılık) ve ahmaklık mertebesidir. Bu da ameli ile maksadına ulaşır. Zira

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in buyurduğu gibi:

“Cennet ehlinin çoğu saf kimselerdir.”¹

Fakat akıl sahiplerinin ibadetleri, Allah'ın Celal ve Cemal'ini sevdikleri için, O'nu zikir ve O'nu fikirden başkası için yapılmaz. Onların asıl ibadetleri zikir ve fikirdir. Diğer ameller bunu desteklemek için sonradan gelir. Bunların derecesi, cennetteki yemek ve münasebeti düşünenlerin derecelerinden çok üstündür. Zira onların maksadı şehevi arzular değildir. ² Onlar akşam sabah ibadet ederken Allah'ın vechini dilerler. İnsanların mükafatları niyetlerinin derecelerine göredir. Onlar yemek içmek ve hurilerle eğlenirken, bunlar da O'nun kerim

¹ Bunu Bezzar Müsned'in de (2/411) (H.no 1983 Keşfu'l-Estar), İbn-i Adiy el-Kamil'de (3/1160) tahrir etmişlerdir. Bezzar zayıf olduğunu belirtmiştir. İbn-i Adiy der ki: Şüphesiz o münkerdir. Kurtubi ise Tezkira'da sahih olduğunu belirtmiştir. İraki de Tahricu Ahadisi'l-İhya'da (3/18,23,175) ve (4/335) Kurtubi'yi eleştirmiştir. Hadis “zayıf”tır. Bakınız: Musannifin Esraru'l-Merfua'sı (H.no 53), el-Mizan (2/183), el-Lisan (1/240), Feyzu'l-Kadir (2/79), Makasidu'l-Hasene (74), Keşfu'l-Hafa (1/164) ve Daifu Camii's-Sağır (H.no 1096)

² Allah Azze ve Celle Kur'an-ı Kerim'de cennet ehlinin dünyadaki sıfatlarından bahsetmiş ve Subhanehu şöyle buyurmuştur: **“Onlar gerçekten hayır işlerinde yarışır, (rahmetimizi) umarak ve (azabımızdan) korkarak bize dua ederlerdi.”** (Enbiya-90) Bu yüzden ecir ve sevap, cennet ve nimetleri arzu edilerek ve (Allah'ın) gazabından ve kızmasından, cehennemden ve şiddetli ateşinden korkarak Allah'a dua ve ibadet etmek müminlerin sıfatlarıdır. Buna engel olan kimsenin hata içinde olduğunu bilmek gerekir.

yüzüne bakmaktan zevk alır ve hurilere bakmaktan hoşlananların, çamurdan yapılmış suretlerin yüzüne bakmaktan hoşlanan kimseyi küçümsedikleri gibi, bunlar da Allah'ın cemalini unutup hurilere bakanları küçümserler. Hatta bu daha da şiddetlidir. Çünkü Allah'ın cemali ile hiçbir şey ölçülemez. Zira rububiyet sahibinin cemali ile hurilerin cemali arasındaki fark, hurilerin cemali ile çamurdan yapılmış suretlerin cemali arasındaki farktan çok daha büyüktür. Üstelik o hayvani şehvetli nefisler Allah'ın Kerim yüzünden yüz çevirirler de arzularını gerçekleştirmek için güzel kadınları önemserler. Kadınların yüzünü idrakte onun aslını algılamayan ve onlara iltifat etmeyen kör muhannese benzerler. Eğer onda akıl ve erkeklik olsaydı onlara iltifat eden kimsenin aklını mutlaka hafif sayardı.

“Fakat Rabbinin merhamet ettikleri müstesna, onlar ihtilafa devam edeceklerdir. Zaten onları bunun için yarattı.”¹

Anlatıldığına göre Ahmed b. Hadruye² rüyasında Rab'bini görmüş, Rabbi ona demiş ki:

“Bütün insanlar benden cenneti istiyorlar, Ebu Yezid ise beni istiyor.” Ve Ebu Yezid Rab'bini rüyasında görmüş, demiş ki:

¹ Hud suresi 118.119. Ayet

² Nahivciler bu gibi isimleri “Hadraveyh” diye, muhaddisler ise “Hadruye” şeklinde okurlar. Bkz.: İbn Hayyuye, Men Vaffakat Kunyetuhu Kunyetu Zevcihi Mine's-Sahabe (mukaddime s.26-27)

“Ey Rabbim sana ulaşmanın yolu nasıldır?”
Demiş ki:

“Nefsini terk et, bana gel.”

Bundan dolayı ona “Ey Ebu Yezid ne istiyorsun?” denildiğinde o şöyle demiştir:

“İstememeyi istiyorum.”¹

Şibli ölümünden sonra rüyada görülmüş, ona denilmiş ki “Rabbin sana ne yaptı” o da şöyle demiş:

“Hiçbir iddiamda benden delil istemedi. Ancak ben bir seferinde “Cenneti bildiğim halde onu kazanmamaktan büyük hüsrana olur mu?” demiştim. Allah Teala da bana:

“Hangi kayıp Benimle karşılaşmayı kaybetmekten daha büyük bir kayıptır?” dedi.

¹ Musannif bunu Fıkhul-Ekber'in şerhinde (s.67) zikretmiştir.

(Niyetlerin Düzeltilmemesinin Afetleri)

Bil ki, istenilen neticeye ulaşamamasının sebebi, başlangıçta niyetin düzeltilmemiş olmasıdır. Usulün kaybedilmesinden dolayı vusul (ulaşmak) gerçekleşmemiştir.

Şeyh Necmeddin el-Kübra şeyhine geldiğinde ve onun hizmetinde halvete¹ girmeyi istedi. Kendisinin zahiri ilimlerin alimi olduğunu düşündü. Batını bilgiler de ona açılınca hatırına zamanın benzersizi ve akranlarının ileri geleni olduğu geldi. Şeyhi onun niyetinin güzel olmadığını anladı. Bunun üzerine ona dedi ki:

“Azimle niyeti düzelt.” O da “Bu halvet kabrimdir, bu halvette ömrüm boyunca Rabbime ibadet edeceğim, şüphesiz Allah beni sadece ibadet için yarattı ve bu ibadet her saadet için bir vesiledir” diye düşündü. Sonra Şeyh ona dedi ki:

“Şimdi Allah’ın adıyla gir. Allah’ın bereketi üzerine olsun.”

Bundan dolayı ilim talebelerinin tahsilleri yolunda tereddüt ettiklerine şahit oluyoruz. Bazen

¹ Bunlar sakınılması gereken tasavvufi terimlerdir. Tasavvufun gerçek yüzünü öğrenmek için bkz.: et-Tasavvuf beyne'l-hak ve'l-halk, Mevkifu'l-Kurtubi Mine't-Tasavvuf ve's-Sufiyye adlı kitabım.

dünya ve ahirette faydası olmayan ilimleri, karanlığa yaklaşmak, yüksek makamlara bir an önce gelmek, meclislerde güzel konuşarak galip gelmek ve yiyecek toplamak gibi bozuk niyetlerinden dolayı öğrenirler.

Bazen; bir müderris, bir vaiz, bir müftü veya bir kadı olarak kazanç sağlayacak gayelere ulaşmak için tefsir, hadis ve fıkhn kısımları gibi dini ilimlerin öğreniminde ilerlerler.

Bu taifelerin gayelerinin büyük kısmı ahiret arzusu ve Allah'ın vechini istemek değil, mal ve makamdır.

Yine bu taifelerin gayesi harameyni şerife yakın olan bir topluluk olmaktır. Ahiret sevabı kazanmak için değil, dünyalıktan dolayı bu iki yüce mekanda ibadet etmeyi sürdürürler. Hal böyle olunca onların yemeleri, içmeleri ve giyinmeleri hep haramdandır. Böyleyken bu makamda kalmak onlara nasıl mübah olur?

Ebu Hanife zamanında sıkıntılı durumdaki Mekke'ye komşuluk eden büyüklere şöyle demiştir. - Ki eğer bu zamanımıza ulaşıydu vazife almanın haram olduğunu söylerdi - (o şöyle demiştir):

“Kötü alimlerden şikayet edebilme şartıyla vazife alırım.”

Eğer dersin ki:

İlim (öğrenmeyi) ve ibadet etmeyi talep eden kimse bünyesinin geçimine muhtaçtır. Bu yüzden onun vazife alması caizdir.

Derim ki:

Evet, fakat iki şartla:

Birincisi: İlminin ve amelinin Allah için olmasıdır. Bununla beraber bu vazife ile Allah'a itaat etmek üzere yardımcı olmak için vazife alır. Vazife almak için amel edenle, amel etmek için vazife alanı birbirinden ayır. İkincisinin (amel etmek için vazife alanın) alameti; o kimsenin zengin olsa da ameli terk etmemesidir.

İkincisi: Bu vazifeyi kendisine helal olan şekilde alması veya buna zarurettten dolayı mecbur kalmasıdır. Bu durumda zarureti miktarınca vazife alır.

Bazı büyükler şöyle demiştir: Kim ölü bir koyun bulursa, ölü bir eşekten yemez. Kim ölü bir eşek bulursa, ölü bir köpekten yemez. Kim de ölü bir köpek bulursa, ölü bir domuzdan yemez.

Şimdi zamanın alimlerinden ve şeyhlerinden şahit oluyoruz ki: dünya leşi için birbirine giriyorlar ve daha fazlasını elde etme gayesi için öğrencileriyle beraber köpekleri andırırcasına çatışıyorlar. Dilleri ile karşı çıksalar da, halleri ile şöyle diyorlar:

“Helal bize helal değil, haram da, bize haram değil”.

Bundan dolayı İsmail eş-řirvani¹’den şöyle nakledilir: “Mekke-i Muazzama’da bir günlüğüne haram vazifeler elde eden, oranın halkından iken valilik mertebesine yükselir, oranın halkına da cehalet ve tembellik galip gelir.”

Bu bilinen bir şeydir. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“Temiz olan şeylerden yiyin ve salih amel işleyin.”²

¹ Bakınız tercüme-i hali şezeratu’z-Zeheb’de (8/247) dir.

² Mu’minun suresi 51. Ayet

(Sonuç)

Gayenin anlaşılması yönünden sözün özü şudur: Muhakkak ki alimler dışında insanların hepsi helak olmuştur. Amel edenler dışında alimler de helak olmuştur. İhlaslı olanlar dışında amel edenler de helak olmuştur. İhlaslı olanlar da büyük bir tehlike içindedir.

Sonra bil ki, şu zaman sessizlik, evlerden ayrılmama ve ölmeyecek kadar azıkla yetinme zamanıdır. Allah bizi temizinden rızıklandırsın, ahlakımızı güzel kılsın, faydalı ilim tahsilinde muvaffak kılsın, ihlasla kendisine yaklaştıran salih amel işlemeyi ve avâmında, seçkinlerin de istediği güzel sonu bize nasib etsin. Allah Azze ve Celle, Nebimiz Muhammed'e, ailesine ve bütün ashabına salat etsin. Alemlerin Rab'i olan Allah'a hamd olsun.¹

¹ Dipnotlar ve hadislerin tahriri Hicri: 15 Şaban 1409'da ikindiden önce sona erdi. Peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve ashabına salat ve selam olsun. Duamızın sonu (Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdetmektir).